

УДК 355.1(497.11):355.357

DOI: <https://doi.org/10.22182/pr.6822021.11>

Оригинални научни рад

Срећко Кузмановић*

Војна академија, Универзитет одбране Београд

Горан Мандић**

Факултет безбедности, Београд

УЧЕШЋЕ ПРИПАДНИКА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ У МУЛТИНАЦИОНАЛНИМ ОПЕРАЦИЈАМА

Сажетак

Мултинационалне операције (МнОп) представљају активности, које се предузимају у оквиру система колективне безбедности и система колективне одбране, у складу с међународним правом и потврђеним међународним уговорима и сложен процес у којима војне снаге, као директан експонент политика својих влада, имају важну, али не и одлучујућу улогу. Одрживост МнОп подразумева неопходност постојања вишенационалне структуре војних снага, чиме се дугорочно изграђује углед неутралних и непристрасних снага. Мултинационалне операције се реализују уз учешће више држава, под окриљем неке од међународних организација са циљем подршке миру, спречавања хуманитарних катастрофа и извођења заједничких одбрамбених операција. Ангажовање већег броја невладиних организација у зони извођења МнОп представља облик прилагођавања Уједињених нација на нове услове, обезбеђујући минималну контролу и максималну координацију напора свих учесника, уз ефикасно коришћење ограничених расположивих ресурса. Истраживање аутора текста о вредностима и учешћу припадника Војске Србије у МнОп је спроведено 2011. године са циљем утврђивања повезаности наведених појмова. Пилот истраживање је реализовано на узорку од 119 а затим и репрезентативном узорку од 1477 припадника Војске Србије помоћу упитника

* srecko.kuzmanovic@gmail.com

** goran.mandic@fb.bg.ac.rs

„МСМ-2007“ Института за стратегијска истраживања МО, где су под редним бројем осам испитаници одговарали на питање „да ли сте спремни да учествујете у МнОп“. Од њих се тражило да напишу редослед важности понуђених разлога за и против њиховог учешћа у МнОп, чиме смо утврдили најважније разлоге који мотивишу испитанике да се опредељују или не опредељују за извршавање наведене мисије.

Кључне речи: мултинационалне операције, мировне операције, систем колективне безбедности, истраживање, разлози учешћа у мултинационалним операцијама

УВОД

Завршетком „хладног рата“ променио се дотадашњи концепт безбедности у коме су државе биле одговорне за сопствену безбедност. Од тада су све више регионалне и међународне организације и институције, политичке елите, интересне групе и појединци постајали носиоци безбедности. Безбедност вишег нивоа попут светске, међународне, регионалне или националне, сваким даном су постајале све више у функцији базичне безбедности сваког појединачног грађанина, а државни суверенитет и појединачни идентитет сваког човека постају „камен спотицања“ организаторима било којег идејног концепта безбедности. Питање државног суверенитета је директно повезана са актуелним процесом глобализације, која по Јанковићу захтева предају или смањење самог државног суверенитета (Ђорђевић et al., 2016: 120). Један од тих концепта је и систем колективне и кооперативне безбедности који покушава да се избори са све разноврснијим изазовима, ризицима и претњама које угрожавају безбедност неке земље а самим тим и њених грађана.

Изазови, ризици и претње угрожавања безбедности у савременом свету нужно намеће потребу сарадње и кооперативног приступа држава у односу на њихову регионалну и глобалну безбедност. Партнерство, равноправан дијалог и заједничко деловање држава и других субјеката међународне заједнице чине основу система колективне и кооперативне безбедности. Мултинационалне операције управо представљају један од система колективне и кооперативне безбедности који се предузима у складу са међународним правом и потписаним међународним уговорима, где мултинационалне и мултиконфесионалне структуре војних снага изграђују

углед неутралних и непристрасних снага.¹ Тиме доприносимо очувању мира и одржању ауторитета Уједињених нација. Учешћем у мултинационалним операцијама јача се политички кредибилитет наше Војске и земље, који битно доприноси афирмацији наших принципијелних ставова о мирољубивој безбедносној политици у условима сукоба интереса многих интересних сфера према нашим просторима.²

Последњих неколико година су све израженији интегрисани и мултидимензиони облици мултинационалних операција у коме поред војних учествују и цивилне снаге а нарочито велики број невладиних организација. Овакви облици испољавања захтевају од Уједињених нација да ефикасно користе ограничене расположиве ресурсе и да у зони извођења МнОп обезбеђују минималну контролу и максималну координацију напора свих учесника акције. Република Србија и њена Војска подржавају циљеве Уједињених нација и учешћем у мировним и хуманитарним операцијама доприносе очувању мира, јачању ауторитета светске организације, као и свог и политичког и моралног кредибилитета и афирмацији прокламоване мирољубиве безбедносне политике.

МУЛТИНАЦИОНАЛНЕ ОПЕРАЦИЈЕ

Решавање сукоба низом мировних мера, укључујући дипломатске напоре, истражне комисије, преговоре, испитивање, посредовање, помирење, арбитражу и судско поравнање, регулисано је *поглављем VI Повеље Уједињених нација*. Савет безбедности је овлашћен да позове стране на решавање спора мирним путем или да даје препоруке. На тај начин, одлуке и препоруке Савета безбедности за одговарајуће услове и начине решавања међународног спора треба да буду спроведене од стране самих страна у сукобу. Претње миру, кршење мира и чинови агресије, регулисане су *поглављем VII Повеље Уједињених нација*, које даје овлашћење Савету безбедности Уједињених нација да утврди постојање такве претње миру, кршење мира или акте агресије, као и да да препору-

1 То су активности које се предузимају од стране више држава у организацији Уједињених нација или неке регионалне организације, коју у духу Повеље VIII Уједињених нација, овласти Савет безбедности у циљу подршке миру и спречавања хуманитарних катастрофа. Република Србија подржава циљеве Уједињених нација, а наша Војска има традицију учешћа у мултинационалним операцијама.

2 Војска Србије је организована оружана снага која између осталих извршава и *мисију изградње и очувања мира у региону и свету*, која се остварује учешћем у међународној војној сарадњи и мултинационалним операцијама.

руке или одлуке које мере треба предузети како би се одржао или поново успоставио међународни мир и безбедност. Те мере могу да укључују политички и економски притисак, санкције и употребу силе. Питање одобравања регионалних споразума о мирном решавању локалних спорова пре њиховог изношења пред Савет безбедности и овлашћење регионалних организација да се баве питањима која се односе на одржавање међународног мира и безбедности како би се обезбедило мирољубиво решавање локалних спорова под условом да су њихове активности у складу са циљевима и начелима Уједињених нација, регулисано је *поглављем VIII Повеље Уједињених нација*.

Уставом Републике Србије, регулисано је да се Војска Србије може употребити ван граница Републике Србије само по одлуци Народне скупштине Републике Србије (Устав Републике Србије, 2006: члан 140). Кроз учешће војних и цивилних капацитета у мултинационалним операцијама и мисијама Уједињених нација, Европске уније и Организације за европску безбедност и сарадњу, Република Србија унапредиће свој положај поузданог партнера у међународним односима, интероперабилност система националне безбедности и одбране са другим државама и успоставити нова партнерства. Такође, развијаће се способности за интегрисан приступ решавању међународних конфликта, што обухвата и учешће у цивилним мисијама управљања кризама. (Стратегија националне безбедности Републике Србије, 2019). *Стратегија одбране* предвиђа учешће у изградњи и очувању мира у региону и свету, као другу мисију Војске Србије која се реализује учешћем у међународној војној сарадњи и учешћем у мултинационалним операцијама (Стратегија одбране Републике Србије, 2019). *Доктрина Војске Србије* регулише да су *мултинационалне операције* активности које се предузимају у оквиру система колективне безбедности и колективне одбране, у складу с међународним правом и потврђеним међународним уговорима.

Законом о одбрани одређено је да су мултинационалне операције активности које се предузимају у оквиру система колективне безбедности и система колективне одбране у складу с међународним правом и потврђеним међународним уговорима и да се одбрана земље остварује учешћем у мултинационалним операцијама, док Министарство одбране и Војска Србије спроводе припреме за учешће у мултинационалним операцијама (Закон о одбрани, 2007, члан 4). *Законом о Војсци Србије*, регулисано је да се службом у Војсци Србије сматра вршење дужности професионалних припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама и другим ак-

тивностима у иностранству у складу са законом, којим се уређује употреба Војске Србије ван граница Републике Србије, и одређује да је припадник Војске Србије у вршењу службе дужан да извршава наређења и обавезе у вези са припремом и учествовањем у мултинационалним операцијама у складу са прописима о употреби Војске Србије ван граница Републике Србије (Закон о Војсци Србије, 2007). *Законом о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије*, одређено је да мултинационалне операције, обухватају мисије и задатке у очувању националне, регионалне и глобалне безбедности и мира у свету (Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије, 2009).

Народна скупштина Република Србије разматра и усваја Годишњи план употребе за извршавање планираних мултинационалних операција у текућој години, одлучује о учешћу припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама, као и о продужетку времена њиховог ангажовања и повлачењу из мултинационалне операције. Уједно наведеним годишњим планом одређују се оквири за њихово учешће и даје оцена стања снага у актуелних мултинационалних операција, као и план ангажовања у мултинационалним операцијама за наредну годину, и процену расположивих снага, материјалних и финансијских средстава за учешће у њима (Одлука о усвајању Годишњег плана употребе Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама у 2018. години, 2018). Треба истаћи и да је средњорочним планом Министарства одбране за период од 2021. до 2023. године, планирано учешће Војске Србије у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије. У приказу циљева, мера и активности под посебним циљем који се односи на послове у складу са законом и другим прописима и доприноси заштити одбрамбених интереса Републике Србије под мером 2.1 налази се ставка која се односи на допринос изградњи и очувању мира у региону и свету учешћем у мултинационалним операцијама (Средњорочни план Министарства одбране за период од 2021. до 2023. године, 2021).

Председник Републике Србије одлучује о упућивању припадника Војске Србије у мултинационалне операције. Министар одбране извршава одлуку председника Републике у складу са законом и прописима о одбрани и Војсци Србије. Министарство одбране и Војска Србије су дужни да у сарадњи са надлежним органима организују и координирају све активности у вези са припремама припадника Војске Србије и других снага одбране који се упућују у иностранство ради извршавања одобрених мултинационалних

операција. У оквирима Уједињених нација (УН) тренутно учешће Републике Србије је у пет мултинационалних операција, а под патронатом Европске уније (ЕУ) у три мултинационалне операције (Војска Србије, н.д.). Ангажовање у оквиру мандата УН односи се на: Привремене снаге УН у Либану (UNIFIL); Мултидимензионална интегрисана мисија за стабилизацију у Централноафричкој републици (MINUSCA); Мировне снаге УН на Кипру (UNFICYP); Мисија УН за стабилизацију у ДР Конгу (MONUSCO) и Организација УН за надгледање примирја на Блиском истоку (UNTSO). Ангажовање у оквиру мандата ЕУ: Мисија ЕУ за обуку у Сомалији (EUTM Somalia); Војна мисија ЕУ за обуку безбедносних снага Централноафричке Републике (EUTM RCA) и Војна мисија ЕУ за обуку безбедносних снага Централноафричке Републике (EUTM RCA).

Синтагма „мировне операције“ односно „операције подршке миру“, као њен синоним, није дефинисана Повељом ОУН јер је та активност настала у пракси. Упоредо са новом праксом у спровођењу мировних операција јавиле су се и разлике у њиховом појмовно-теоријском одређењу. Драгана Дулић сматра да синтагма „мировне операције“ (*Peace Operations*, такође, *Peace Support Operations*) означава „читав спектар операција за које су Уједињене нације дале сагласност да надгледају споразум о прекиду ватре и/или као подршку имплементацији обухватних мировних споразума, укључујући и оне аспекте изградње мира и пост-конфликтне реконструкције која потпадају под домен новог концепта Уједињених нација – *интегрисаних мисија*.“ (Дулић, 2007: 99). Слободан Савић дефинише мировне операције као „активности Савета безбедности и мировних снага Уједињених нација као и овлашћених организација и снага Савета безбедности Уједињених нација које се предузимају при извршавању основног задатка Уједињених нација, очувања постојећег и успостављања нарушеног мира и безбедности у свету.“ (Савић, 1999: 59). По Зорану Драгишићу се у пракси пред савременим мултинационалним операцијама постављају следећих пет доминантних задатака: спречавање сукоба, гаранција слободе кретања и забрана блокаде путева, заштита хуманитарних конвоја и обезбеђење испоруке хуманитарне помоћ, надгледање спровођења мировног споразума, војна помоћ цивилним структурама на успостављању порушених државних институција (Драгишић, 2011:154). Вања Роквић наводи да постоји пет генерација (врста) мултинационалних операција и то су следеће: Традиционалне мултинационалне операције, Операције ширег одржања мира, Операције наметања мира, Операције изградње мира и Операције подршке миру (Роквић, 2017). На основу изнетог,

може се закључити да су мировне операције активности Уједињених нација и других регионалних организација којима су унапред дефинисани циљеви, који се непристрасно реализују од стране међународних мултидисциплинарних снага са дипломатским, политичким, војним, хуманитарним и невладиним садржајима.

Мировне операције према улози мировних снага и начину остваривања мира могу се поделити на операције: *успостављања* (традиционална мировна операција прве генерације), *одржавања* – *очувања* (комплексна мултидимензионална мировна операција друге генерације), *изградње* (комплексна интегрисана мировна операција треће генерације) и *наметања мира* (комплексна офанзивна интегрисана мировна операција четврте генерације).

Операције успостављања мира (Peace Making Operations), представља дипломатско-војну акцију која се изводи уз сагласност свих главних учесника конфликта, ради надгледања и олакшавања примене договореног споразума и подршке дипломатским напорима успостављања самоодрживог мира. Оне се примењују онда када су стране у конфликту постигле споразум о начину превазилажења њиховог конфликта. У таквим мисијама непристрасни војни посматрачи надгледају раздвајање сукобљених страна и прекид ватре. Ова операција се још назива *традиционална мировна операција прве генерације*, и под њом Гулдинг подразумева „теренску операцију коју су успоставиле УН, уз пристанак свих заинтересованих страна, а ради контролисања и мирног решавања конфликта међу њима под командом и контролом УН-а, које све чланице УН плаћају и за које одређују војно и друго људство по слободној вољи, које наступа потпуно непристрасно и независно и користи минимум неопходне силе.“ (Goulding, 1993: 38). Основни војни циљ традиционалних мировних операција је да се запоседне тачно одређена међупозицијска тампон зона. Особље у традиционалним мировним операцијама није намењено да употребљава активну силу како би обуздало зарађене стране па снаге нису ни пројектоване за офанзивну намену. Традиционална мировна операција се остварује у духу поглавља VI Повеље Уједињених нација, које се односи на мирно решавање спорова. На тај начин, мировне снаге неће бити сматране за борце.

Операције одржавања – очувања мира (Peace Keeping Operations). Ова операција се још назива *комплексна мултидимензионална мировна операција друге генерације*. Марек Гулдинг је дефинисао операцију одржавања мира као „операције на терену које су покренуле Уједињене нације и за које су сагласност дале сукобљене стране, како би се помогло да се сукоб између њих кон-

тролише и разреши, а под командом и контролом Уједињених нација, на колективни рачун држава чланица и са војним и другим особљем и опремом коју оне добровољно обезбеђују, понашајући се непристрасно према странама у сукобу и користећи силу само онолико колико је неопходно..." (Goulding, 1993: 464). Операције одржавања мира имају задатак да подрже напоре за успостављање мира стварајући услове на терену који ће олакшати политичке преговоре. Историјски гледано, многе операције одржавања мира су се бавиле регионалним сукобима. Оне су представљале релативно стандардне операције, малог обима и захватале су само мали део буџета УН. Својим непристрасним присуством и позиционирањем између зараћених страна, операције одржавања мира су служиле као суштински канал комуникације између сукобљених страна, олакшавајући њихово међусобно разумевање, дијалог и сарадњу. Посматрање представља основни садржај мировне мисије одржавања (очувања) мира и њена основна сврха је да посматра, надгледа и извештава. Ова операција се обично постиже ненаоружаним међународним посматрачима. Операције одржавања мира се сматрају за једне од најефикаснијих иновација Уједињених нација на плану мира и безбедности, и због тога су добиле Нобелову награду 1988. године. Комплексне мултидимензионалне мировне операције друге генерације се појављују после периода „хладног рата“ и оне укључују сложеније мировне активности као што су: подршка цивилним компонентама и невладиним организацијама за прибављање хуманитарне помоћи, организовање и заштиту избора, надгледање функционисања влада, разоружање и демобилизацију великог броја страна у сукобу, рехабилитацију и размештање избеглица, заштиту зона безбедности, успостављање принудне управе и институција, реинтеграцију бивших војника, обуку полиције, као и спровођење и надгледање избора.

Операција изградње мира (Peace Building Operations) се везује за *трећу генерацију комплексних интегрисаних мировних операција* и настају након завршетка Хладног рата и биполарне поделе света када су наступиле све учесталије појаве унутрашњих сукоба и грађанских ратова. Ове значајне промене су утицале на напуштање дотадашњег концепта одржавања – очувања мира и прелазак на концепт изградње мира у којој се значајно јача цивилна компонента мисије. Ова врста мировне операције треба да обезбеди стабилно окружење и помогне урушеној земљи да изгради државну инфраструктуру и институције како би спречила поновно обнављање сукоба. Спорно је међутим што ови ефекти најчешће не трају дуго након одласка снага УН-а, па представљају само форму краткоро-

чне изградње мира, док се још увек трага за правим модалитетима успостављања самоодрживог мира. У NORDCAPS-у се истиче да операције изградње мира „...имају за циљ да помогну учвршћивању крхког мира и допринесу дугорочној стабилности. Војно ангажовање ће првенствено бити усмерено на обезбеђивање стабилног и безбедног окружења.“ (NORDCAPS, 2007: 32-33). Изградњом мира се јачају државне институције, повећава политичка партиципација локалног становништва, оснажује грађанско друштво а поштовањем етничког идентитета повећавају се шансе за трајан мир и демократску владавину.

Операције наметања мира (Peace Enforcement Operations) спадају у комплексне офанзивне интегрисане мировне операције четврте генерације са врло ограниченим циљевима, присилног карактера зато што се изводе упркос томе што неке од страна у сукобу не пристају на њих. Оне се изводе војном силом, или претњом употребе силе, уз међународну сагласност, ради одржавања или поновног успостављања мира и поретка. Оно што је карактеристично код мировних операција наметања мира у односу на претходно наведене операције је то да интервенишућа страна не мора имати пристанак свих зараћених страна и не мора бити неутрална, да постоји овлашћење за употребу силе и у ситуацијама које не представљају самоодбрану, да је мала разлика у односу на војну интервенцију, затим да у њој учествује барем једна велика супер сила под окриљем неке регионалне организације (најчешће НАТО), да мањи број снага ове операције чини хуманитарно особље и цивилни састави, да долази до нарушавања кредибилитета Уједињених нација, да је изражено постојање несигурности код учесника операције у погледу нивоа употребе војне силе због евентуалне опасности изазивања незадовољства код локалног становништва, као и то да због великог степена неизвесности нису популарне код професионалних војних лица.

Посебан облик операције наметања мира је *хуманитарна војна интервенција (хуманитарна интервенција)*. Хуманитарна интервенција представља војни одговор на тешке повреде људских права попут геноцида и етничког чишћења и дефинише се као употреба нужне минималне силе од стране једне или више држава како би се заштитила људска права и ублажиле људске патње. Примењује се код тешке повреде људских права које не могу да се окончају дипломатским средствима. Операције наметања мира и хуманитарне војне интервенције као њен посебан облик су блиско повезане са применом међународне норме „одговорност за заштиту“ који је први пут детаљно разматран 2001. године од стране независних

међународних експерата за људска права у оквиру Међународне комисије за интервенцију и државни суверенитет коју је формирала канадска влада. Комисија је закључила да државе имају право у појединим случајевима да предузму војну акцију (хуманитарну војну интервенцију) против друге државе ради заштите угроженог становништва. Декларација Уједињених нација која је поставила основе примене приступа „одговорност за заштиту“ усвојена је на Генералној скупштини УН, септембра 2005. године. У њој се наводи да је свака држава одговорна не само да заштити своје становништво од геноцида, ратног злочина, етничког чишћења и злочина против човечности, већ и да такве злочине, укључујући и подстрекивање на њихово извршење, спречи, спровођењем одговарајућих неопходних мера. Хуманитарна војна интервенција (хуманитарна интервенција) је у супротности са одредбама међународног хуманитарног права због једностраног оружаног мешања у ствари друге државе, зарад одржавања или промене одређеног стања ствари у тој држави. Проучавајући 115 мировних споразума између 1944. и 1999. године, Фортна је закључила да су ненаоружани посматрачи и традиционалне мировне мисије биле врло успешне, смањивши ризик избијања рата за 81% до 86%; мултидимензионалне мировне мисије смањују ризик рата за 53%, док снаге наметања мира за 43% (Fortna, 2004: 34). Уочавамо да је степен успостављања такозваног „негативног мира“ обрнуто пропорционалан са степеном овлашћења припадника мировних операција у коришћењу силе.

Хуманитарна операција по питању начина њеног извођења нема ништа заједничко са *хуманитарном интервенцијом* (*хуманитарном војном интервенцијом*). Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије под хуманитарном операцијом подразумева ангажовање припадника Војске Србије и других снага одбране на отклањању и ублажавању последица природних катастрофа, техничко-технолошких несрећа и других несрећа које обимом и интензитетом угрожавају здравље и животе људи, материјална добра и животну средину, а које није могуће отклонити ангажовањем органа државе на чијој је територији догађај настао. Хуманитарне операције су операције Уједињених нација које се изводе ради олакшања људских патњи насталих услед природних несрећа, ратних сукоба или еколошких катастрофа изазваних људском непажњом када одговорне власти у угроженој зони нису у могућности или не желе да обезбеде услове за пружање помоћи становништву.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање је спроведено на пилот узорку од 119 а затим и репрезентативном узорку од 1477 припадника Војске Србије. Представљени резултати су део ширег ауторовог истраживања вредности припадника Војске Србије. Под редним бројем 8 Упитника „МСМ-2007“ Института за стратегијска истраживања МО, испитаници су 2011. године одговорили на питање „да ли сте спремни да учествујете у мултинационалним операцијама“. Од њих се тражило да упишу што већи број повода за доношење такве одлуке тако што ће дописати разлоге који евентуално нису наведени, а затим у загради да напишу редослед важности понуђених разлога за и против њиховог учешћа у мултинационалним операцијама, тако да не морају да обухвате све понуђене разлоге.

РАЗЛОЗИ ЗА УЧЕШЋЕ:

РАЗЛОЗИ ПРОТИВ УЧЕШЋА:

1) НОВАЦ _____	() 1) МОГУЋНОСТ ОБОЛЕЊА _____ ()
2) НАПРЕДОВАЊЕ У СЛУЖБИ _____	() 2) ОДВОЈЕНОСТ ОД ПОРОДИЦЕ _____ ()
3) АВАНТУРИЗАМ _____	() 3) ОТЕЖАНИ КЛИМАТСКИ УСЛОВИ _____ ()
4) ПРЕДСТАВЉАЊЕ ЗЕМЉЕ У ИНОСТРАНСТВУ _____	() 4) СТРАХ ОД РАЂАВАЊА _____ ()
5) УПОЗНАВАЊЕ НОВИХ КУЛТУРА И НАРОДА _____	() 5) СТРАХ ОД ПОГИБИЈЕ _____ ()
6) НОВО ПРОФЕСИОНАЛНО ИСКУСТВО _____	() 6) НЕИНФОРМИСАНОСТ _____ ()
7) УСАВРШАВАЊЕ ЈЕЗИКА _____	() 7) ОСТВАРИВАЊЕ ТУЂИХ ИНТЕРЕСА _____ ()
8) ДОПРИНОС СВЕТСКОМ МИРУ _____	() 8) УТИЦАЈ ЈАВНОГ МНЕЊА _____ ()
9) _____	() 9) _____ ()

Одговори испитаника су приказани у табелама 1 до 9 везано за њихове разлоге учешћа у мултинационалним операцијама, док су у табелама 10 до 18 приказани разлози против њиховог учешћа у МнОп. Испитаници нису имали обавезу да рангирају све понуђене разлоге већ само оне које су сматрали да су за њих важни, при чему је први рангирани разлог уједно и најважнији.

Табела 1: *Новац* као разлог за учешће у МнОп

Редослед важности наведеног разлога		Број испитаника	Проценти (%)
	1	660	44,7
	2	125	8,5
	3	80	5,4
	4	43	2,9
	5	42	2,8
	6	4	0,3
	Укупно	954	64,6
	Недостаје	523	35,4
Број испитаника		1477	100,0

Табела 2: *Напредовање у служби* као разлог за учешће у МнОп

Редослед важности наведеног разлога		Број испитаника	Проценти (%)
	1	96	6,5
	2	229	15,5
	3	90	6,1
	4	75	5,1
	5	29	2,0
	6	11	0,7
	Укупно	530	35,9
	Недостаје	947	64,1
Број испитаника		1477	100,0

Табела 3: *Авантуризам* као разлог за учешће у МнОп

Редослед важности наведеног разлога		Број испитаника	Проценти (%)
	1	32	2,2
	2	95	6,4
	3	84	5,7
	4	41	2,8
	5	38	2,6
	6	12	0,8
	Укупно	302	20,4
	Недостаје	1175	79,6
Број испитаника		1477	100,0

Табела 4: *Представљање земље у иностранству* као разлог за учешће у МнОп

Редослед важности наведеног разлога	Број испитаника	Проценти (%)
1	31	2,1
2	77	5,2
3	100	6,8
4	95	6,4
5	66	4,5
6	24	1,6
Укупно	393	26,6
Недостаје	1084	73,4
Број испитаника	1477	100,0

Табела 5: *Упознавање нових култура и народа* као разлог за учешће у МнОп

Редослед важности наведеног разлога	Број испитаника	Проценти (%)
1	43	2,9
2	96	6,5
3	116	7,9
4	78	5,3
5	69	4,7
6	26	1,8
Укупно	428	29,0
Недостаје	1049	71,0
Број испитаника	1477	100,0

Табела 6: *Ново професионално искуство* као разлог за учешће у МнОп

Редослед важности наведеног разлога	Број испитаника	Проценти (%)
1	97	6,6
2	146	9,9
3	165	11,2
4	119	8,1
5	58	3,9
6	12	,8
Укупно	597	40,4
Недостаје	880	59,6
Број испитаника	1477	100,0

Табела 7: Усавршавање језика као разлог за учешће у МнОп

Редослед важности наведеног разлога	Број испитаника	Проценти (%)
1	58	3,9
2	113	7,7
3	124	8,4
4	102	6,9
5	67	4,5
6	13	0,9
Укупно	477	32,3
Недостаје	1000	67,7
Број испитаника	1477	100,0

Табела 8: Допринос светском миру као разлог за учешће у МнОп

Редослед важности наведеног разлога	Број испитаника	Проценти (%)
1	33	2,2
2	50	3,4
3	45	3,0
4	64	4,3
5	55	3,7
6	11	0,7
Укупно	258	17,5
Недостаје	1219	82,5
Број испитаника	1477	100,0

Табела 9: Остали разлози за учешће у МнОп

Редослед важности наведеног разлога	Број испитаника	Проценти (%)
1	10	0,7
2	5	0,3
3	1	0,1
4	2	0,1
6	2	0,1
Укупно	20	1,4
Недостаје	1457	98,6
Број испитаника	1477	100,0

Пилот истраживање³, рађено на узорку од 119 испитаника, омогућило је да понудимо најважније разлоге који мотивишу испитанике да се опредељују / не опредељују за одлазак у МнОп. *Новац, напредовање у служби, ново професионално искуство и усавршавање језика* представљају по редоследу важности главне разлоге зашто се испитаници опредељују за одлазак у мултинационалне операције. Најмање важни разлози који мотивишу испитанике да се опредељују за одлазак у МнОп, по редоследу најмање важности, су *допринос светском миру, авантуризам и представљање земље у иностранству*.

Од наведених разлога *новац* је најзначајнији, зато што га је 954 (64,6%) испитаника рангирало на једној од шест рангова по степену важности, и то 660 их је навело као најважнији разлог, 125 као други по степену важности, 80 као трећи, 43 као четврти, 42 као пети и 4 испитаника су рангирали *новац* на шестом месту по степену важности. Колико је *новац* убедљиво најважнији разлог њиховог опредељивања за учешће у МнОп говори податак да се за други по важности *напредовање у служби* определило скоро упола мање испитаника, њих 530 (35,9%), и то 96 их је навело као први разлог, 229 као други разлог по важности, 90 као трећи, 75 као четврти, 29 као пети и 11 испитаника је наведени разлог рангирало на последње шесто место по степену важности. У двадесет случајева наведени су разлози који нису били понуђени на упитнику, већ су дописани од стране испитаника. Они нису статистички значајни па их нећемо детаљније објашњавати.

Приказана пирамида разлога, где је *новац* на врху а *допринос светском миру* на дну, је нешто са чиме Војска Србије и Министарство одбране не би требало да се помире. Потребно је да схватимо колико је овакав систем вредности⁴ штетан за Војску Србије и да он представља обрнуту пирамиду а затим треба предузети низ системских мера ради успостављања правилне пирамиде вредности. Ако је *новац* најзначајнија вредност која покреће наше учеснике за одлазак у мултинационалних операција, онда постоји све већа опасност да једног дана постанемо плаћеничка војска⁵. Њен дух лепо је описао Аристотел „Али војници плаћеници постају страшљивци кад погибел постане преголема те кад су надмашени

3 Истраживање које се ради на мањем узорку испитаника са припремљеним упитницима пре отпочињања главног истраживања, како би се проверили инструменти и на време отклониле евентуалне слабости.

4 Сваки појединачни разлог за опредељивање испитаника за одлазак у МнОп би могао да се схвати као *вредност* која покреће испитаника на акцију.

5 Професионална војска запошљава само своје држављане док у плаћеничку војску долазе професионални војници из свих крајева света.

мноштвом и бојном опремом; они први бјеже, док војници грађани остајући у миру, као што се и догодило код Хермесова храма. Овима је срамотно бјежати и радије изабиру и смрт неголи какав спас; они су се први од почетка излагали погибелји вјерујући да су јачи, а кад спознају право стање, бјеже бојећи се смрти више неголи срамоте. Дочим храбар човек није такав.“ (Аристотел, 1970: 55).

Ако наша професионална војна лица новац покреће за одлазак у МНОП, са сертификатом у џепу могу брзо да схвате да постоје и друге земље које за исто ангажовање вишеструко плаћају више. Неки од њих том изазову сигурно неће одолети. Војна организација је једна од најконзервативнијих средина и друштвено-економски догађаји се преносе на њу са закашњењем од неколико година до неколико десетина година. Пошто је у свету одавно актуелан слободан проток робе, капитала и радне снаге, аналогно са тим је очекивати да се и у светским размерама ускоро појави слободан проток професионалних војника, који хоће да се ангажују у мултинационалним операцијама у оним војскама које највише плаћају. Да би се ово предвиђање остварило неопходно је да буду заинтересоване обе стране. У првој фази ће бити заинтересованија страна која нуди своје плаћеничке услуге професионалног војника а у следећој фази, када због великог ризика дође до смањеног интересовања своје популације за обављање послова професионалног војника, повећаће се шансе за појаву међународне тржишне размене припадника ове професије.

Тренутно се ова неминовност пролонгира подстицањем мањих држава да упућују своје контингенте у мултинационалне операције. Овај начин је за велике силе економски доста исплативији зато што свака земља сноси највећи део финансијских трошкова а и због тога што се легитимитет неке операције повећава сразмерно броју земаља које су у њој укључене. Изузетак од ове констатације представља бомбардовање СРЈ, зато што легитимитет операције није постигнут, иако је ангажовано 19 држава НАТО Алијансе. Ако је највећи број наших студената схватио да ће им бити веће плате у иностранству, а највећи број развијених земаља да је то најјефтинији начин да добију високо квалификовану радну снагу за дефицитарна занимања, по тој аналогiji је ускоро очекивати да слично схвате и наши професионални војници али и војне организације великих сила, које су већ направиле прве кораке по том питању. Велики напор и финансијска средства наша држава улаже да смањи одлив школованог кадра, а слични сценарио се може поновити са нашим професионалним војницима.

Највећи број великих сила има дугу традицију остваривања својих интереса ван граница своје државе. У почетку су то била колонијална освајања а касније њихови међусобни тајни договори око поделе светских интересних зона. Њихови припадници су понутрили вредности заштите интереса земље својим ангажовањем и ван њених граница. Они одлазе да учествују у разним операцијама далеко од кућног прага убеђени да раде исправну ствар. Њихов примарни мотив је осећај дужности да на тај начин штите националне интересе и повећавају безбедност и економску сигурност своје земље. Њихови мотиви леже и у испуњењу своје личности авантуристичким духом.

Наша професионална војна лица нису интериоризовала вредности заштите националних интереса ван границе наше земље, *допринос светском миру, представљање земље у иностранству* као ни *авантуризма* који је на Скали процене „СВ-2011“ заузео претпоследњи ранг са аритметичком средином само 3,24 и стандардном девијацијом 1,14. Ако наша војна организација кроз часове војне етике и етичког образовања као и другим системским мерама не представи нашим професионалним војним лицима узвишене и трајне вредности које ће их водити у мултинационалним операцијама, онда је сасвим разумљиво да се у том вредносном вакуму људи везују за егоистичне интересе као што је новац и напредовање у служби.

Одвојеност од породице, могућност болести, остваривање туђих интереса и страх од погибије представљају по редоследу важности главне разлоге зашто се испитаници не опредељују за одлазак у МнОп. Најмање важни разлози који мотивишу испитанике да се не опредељују за одлазак у МнОп, по редоследу најмање важности, су *утицај јавног мњења, отежани климатски услови и неинформисаност*. Од наведених разлога *одвојеност од породице, могућност болести и остваривање туђих интереса* су најзначајнији разлози који мотивишу испитанике да се не опредељују за учешће у МнОп, зато што се за први по важности определило 1015 (68,7%) испитаника, за други 870 (58,9), док се за трећи определило њих 751 (50,8). Када су у питању најмање важни разлози онда је то *утицај јавног мњења и отежани климатски услови*, зато што се за први определило само 139 испитаника а за други њих 268.

Табела 10: *Могућност болести* као разлог против учешћа у МнОп

Редослед важности наведеног разлога	Број испитаника	Проценти (%)
1	259	17,5
2	225	15,2
3	224	15,2
4	115	7,8
5	39	2,6
6	8	0,5
Укупно	870	58,9
Недостаје	607	41,1
Број испитаника	1477	100,0

Табела 11: *Одвојеност од породице* као разлог против учешћа у МнОп

Редослед важности наведеног разлога	Број испитаника	Проценти (%)
1	456	30,9
2	290	19,6
3	142	9,6
4	84	5,7
5	37	2,5
6	6	0,4
Укупно	1015	68,7
Недостаје	462	31,3
Број испитаника	1477	100,0

Табела 12: *Отежани климатски услови* као разлог против учешћа у МнОп

Редослед важности наведеног разлога	Број испитаника	Проценти (%)
1	13	0,9
2	42	2,8
3	74	5,0
4	80	5,4
5	51	3,5
6	8	0,5
Укупно	268	18,1
Недостаје	1209	81,9
Број испитаника	1477	100,0

Табела 13: *Страх од рањавања* као разлог против учешћа у МнОп

Редослед важности наведеног разлога	Број испитаника	Проценти (%)
1	21	1,4
2	114	7,7
3	118	8,0
4	112	7,6
5	56	3,8
6	9	0,6
Укупно	430	29,1
Недостаје	1047	70,9
Број испитаника	1477	100,0

Табела 14: *Страх од погибије* као разлог против учешћа у МнОп

Редослед важности наведеног разлога	Број испитаника	Проценти (%)
1	148	10,0
2	152	10,3
3	127	8,6
4	84	5,7
5	58	3,9
6	12	0,8
Укупно	581	39,3
Недостаје	896	60,7
Број испитаника	1477	100,0

Табела 15: *Неинформисаност* као разлог против учешћа у МнОп

Редослед важности наведеног разлога	Број испитаника	Проценти (%)
1	112	7,6
2	104	7,0
3	71	4,8
4	61	4,1
5	29	2,0
6	10	0,7
Укупно	387	26,2
Недостаје	1090	73,8
Број испитаника	1477	100,0

Табела 16: *Остваривање туђих интереса* као разлог против учешћа у МнОп

Редослед важности наведеног разлога	Број испитаника	Проценти (%)
1	262	17,7
2	183	12,4
3	136	9,2
4	84	5,7
5	75	5,1
6	11	0,7
Укупно	751	50,8
Недостаје	726	49,2
Број испитаника	1477	100,0

Табела 17: *Утицај јавног мњења* као разлог против учешћа у МнОп

Редослед важности наведеног разлога	Број испитаника	Проценти (%)
1	5	0,3
2	39	2,6
3	43	2,9
4	24	1,6
5	22	1,5
6	6	0,4
Укупно	139	9,4
Недостаје	1338	90,6
Број испитаника	1477	100,0

Табела 18: *Остали разлози* против учешћа у МнОп

Редослед важности наведеног разлога	Број испитаника	Проценти (%)
1	33	2,2
2	14	0,9
3	6	0,4
4	3	0,2
5	3	0,2
6	1	0,1
Укупно	60	4,1
Недостаје	1417	95,9
Број испитаника	1477	100,0

Имајући у виду да најмање важни разлози који мотивишу испитанике да се не опредељују за одлазак у МнОп су *утицај јавног мњења и отежани климатски услови*, може се закључити да у јавности не постоји негативна кампања за одлазак професионалних војних лица Војске Србије у МнОп као и то да испитаници климатске услове значајно не разматрају као негативан фактор за њихово доношење одлуке по том питању. Следећи закључак који се може извући из добијених података је да постоји велика корелација између ставова испитаника према понуђеним вредностима из Скале процене „СВ-2011“ и ставова испитаника према разлозима против њиховог учешћа у МнОп. У оба случаја је породица на првом месту а здравље одмах иза ње има други ранг. Ова констатација представља још један доказ колико велики утицај на наше животне одлуке имају наше интериорисане вредности.

Добијени резултати истраживања нам још говоре да су наша професионална војна лица делимично информисана по питању одласка у МнОп зато што је 387 (26,2%) испитаника навело *неинформисаност* као разлог њиховог непријављивања за учешће у мултинационалне операције. По том питању су већ предузете додатне мере како би се професионалним војним лицима Војске Србије пружице потпуне информације по овом питању.

Следеће запажање се односи на чињеницу да је 60 (4,1%) испитаника навело неке друге разлоге због којих не би учествовали у МнОп, од којих се највећи број односи на нерешено питање финансијских надлежности у случају њиховог рањавања или погибије током операције. Пилот истраживање, које је рађено са 119 испитаника, је показало да овај разлог није био заступљен па због тога није унесен у коришћену скалу процене.

Трећи по важности разлог који негативно утиче на испитанике да се опредељују за учешће у мисијама ван граница наше земље јесте *остваривање туђих интереса*, при чему 751 (50,8%) испитаника има то мишљење. Будући да важећим стратегијско-доктринарним документима и подзаконским актима наша држава није предвидела учешће наших снага у интегрисаним мировним операцијама (наметања мира) и хуманитарним војним интервенцијама, којима се могу остваривати интереси великих сила, већ само у класичним и мултидимензионим мировним операцијама, са правом се поставља питање зашто тако велики број испитаника не жели да својим учешћем у МнОп остварује туђе интересе. Вероватно су на овај начин испитаници ставили до знања да сумњају у намере политичког руководства да под притиском великих сила одлуче да прошире ангажовање наших снага и у интегрисаним мировним

операцијама и хуманитарним војним интервенцијама. Следећи разлог вероватно лежи у недовољном поверењу према земљама које су учествовале у НАТО бомбардовању Републике Србије а са чијим припадницима би наше снаге сарађивале у будућим МнОп.

По питању *одвојености од породице* мало шта може војна организација да уради зато што за већину професионалних војних лица породица представља њихову најважнију вредност. По питању могућности обољења, потребно је схватити да наши испитаници својим опредељењем придају велики значај личном здрављу, одмах из породице. Они очекују од војне организације да их она искрено информише које опасности прете по њихово здравље, да ли постоје ефикасне превентивне мере као и то да ли је војна организација у могућности да предузме ефикасно збрињавање у случају њихове болести.

Велика је разлика између ангажовања Југословенске народне армије у мисији Уједињених нација на Синају од 1956. до 1967. године, када је имала највећи контингент од 14.265 припадника (8 смртних случајева и 56 рањених), и савремених мултинационалних операција. Тадашње ангажовање ЈНА је било искључиво под окриљем Уједињених нација а садашње мултинационалне операције осим Уједињених нација могу предводити регионалне организације, што је регулисано поглављем VIII Повеље Уједињених нација. Тада су се изводиле искључиво класичне мировне операције у складу са поглављем VI Повеље Уједињених нација а сада су све актуелније сложене мултидимензионалне и интегрисане мировне операције у складу са поглављем VII и VIII Повеље Уједињених нација. Раније се безусловно поштовао суверенитет држава а сада је актуелан ограничени суверенитет где се под одређеним околностима може војно интервенисати на територији друге државе и без њене сагласности. Уједињене нације су имале висок кредибилитет а сада је он доста пољуљан. Тада се осећала искрена потреба да се зараћеним странама помогне да преброде своје несугласице а сада све више постоје случајеви скривених интереса великих сила. Тада се искључиво поступало у складу са одлукама Савета безбедности а сада то више није обавеза, што говори случај са бомбардовањем наше земље.

Тери Нардин (Бабић et al., 1998: 23-40) сматра да се пре условно поштовало међународно право као легитимно удружена воља и споразумни договор између суверених држава а сада све више има присталица такозваног „природног права“ којим се заговара став да државе могу да прекину са уздржавањем од неинтервенције у случају да је власт неправедна, да се не поштују људска права и да се спроводи насиље над својим становништвом. Раније

се поштовао обичај и сагласност а сада је све више присталица „општег морала“ који се ауторитативно издиже изнад моралних пракси појединачних заједница и који се заснива на принципу да свака особа мора да поштује делатност сваке друге као и то да људска бића имају прва не као чланови појединих друштвених заједница већ као чланови заједнице људи. Универзална људска права управо почивају на принципима општег морала и служе као стандарди цивилизованог владања.

Наша земља има стабилан правни оквир за ангажовање наших снага у мултинационалним операцијама, при чему Скупштина Републике Србије мора да одобри сваку наведену активност. Тиме се спречава свака могућност злоупотребе или евентуалног упућивања у мисије које немају легитимитет. Наши прописи не одобравају ангажовање снага у хуманитарним интервенцијама и операцијама наметања мира, чиме се спречава могућност довођења наших снага на такозвани „клизав терен“.

Хајрадин Радончић истиче да „Овим путем Србија излази на међународну позорницу као истински поборник мировне иницијативе у изградњи нових односа у међународној заједници на бази поштовања интереса и особености сваке њене чланице, успоставља нове односе са свим земљама света а посебно са суседним земљама остављајући за собом периоде изолационизма, затворености, смањеног учешћа у раду међународних и регионалних организација и асоцијација...“ (Радончић, 2008: 74). Истраживање које је Радончић радио 2007. године на Војној академији и Факултету безбедности у Београду показало је да 56% испитаника сматра да наше учешће у мировној операцији у потпуности или значајно утиче на углед Србије у свету, само 11% сматра да нема утицаја, док осталих 33% сматра да утиче у мањој мери или да нема великог утицаја. Добро је што је само 11% испитаника на прави начин није успело да сагледа значај ове активности са становишта нашег угледа у свету али такође трећина испитаника сматра да она нема велики утицај.

ЗАКЉУЧАК

Тежња Републике Србије, потврђена у свим усвојеним стратешким и доктринарним документи, да у складу са међународним правом, доприносе развоју регионалне, европске и глобалне безбедности, ствара повољан амбијент за учешће, пре свега, припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама. То је истовремено шанса да припадници Војске Србије своје функционалне

способности ставе на проверу у реалном оперативном окружењу и подигну ниво сопствене интероперабилности и сарадње са оружаним снагама земаља учесницима мултинационалних операција. Зато је од пресудног значаја истраживање спремности за учешће у МнОп, како би добијени резултати били водила политичком и војном руководству ради правовременог информисања и системског развијања пожељних вредности припадника Војске Србије.

Обухват истраживања спроведеног 2011. године чинио је репрезентативни узорак 1477 (6,91%) професионалних војних лица Војске Србије и то: официра (6,23%), подофицира (5,78%) и професионалних војника (7,96%), свих родова и већину служби. Изабрали смо декларисане јединице за учешће у МнОп и редовне јединице широм Србије, и то у Рашкој, Новом Пазару, Прокупљу, Краљеву, Крушевцу, Зајечару, Нишу и Београду. Емпиријско истраживање смо такође спровели у Центру за мировне операције са три групе официра и подофицира које су позване на селекцију кандидата за упућивање у мировне мисије.

Сазнања до којих смо дошли овим истраживањем а која се односе на утврђивање стварних разлога опредељености професионалних војних лица Војске Србије за његово учешће у мултинационалним операцијама ван граница наше земље, требало би да представљају основу која омогућава даља истраживања у третираној области. Истраживање ће употпунити досадашња сазнања о датој области а резултати емпиријског истраживања могу да помогну процесу реорганизације и трансформације Војске Србије.

Новац, напредовање у служби, ново професионално искуство и усавршавање језика представљају по редоследу важности главне разлоге зашто се испитаници опредељују за одлазак у мултинационалне операције. Најмање важни разлози који мотивишу испитанике да се опредељују за одлазак у МнОп, по редоследу најмање важности, су допринос светском миру, авантуризам и представљање земље у иностранству. Одвојеност од породице, могућност оболења, остваривање туђих интереса и страх од погибје представљају по редоследу важности главне разлоге зашто се испитаници не опредељују за одлазак у МнОп. Најмање важни разлози који мотивишу испитанике да се не опредељују за одлазак у МнОп, по редоследу најмање важности, су утицај јавног мњења, отежани климатски услови и неинформисаност.

Ово истраживање нам је показало да код једног дела испитаника није у правој мери развијена свест о значају ове активности и да је потребно предузети низ мера ради потпуне едукације про-

фесионалних војних лица Војске и информисаности јавног мњења по овом питању. Учешћем у мултинационалним операцијама омогућавамо стабилнију позицију нашој држави на међународном плану, постајемо део глобалне кооперативне безбедности којом изграђујемо мир у региону и свету, чиме постајемо искрен и одговоран партнер међународне заједнице.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Аристотел. 1970. *Никомахова етика*. Београд: Култура
- Бабић, Ј., Бојанић, П. 1998. *Хуманитарне војне интервенције*, Београд: Службени гласник
- Војска Србије. н.д. „Мултинационалне операције“. *Војска Србије*. http://www.vs.rs/sr_cyr/medjunarodna-saradnja/multinacionalne-operacije/multinacionalne-operacije
- Драгишић, З. 2011. *Систем националне безбедности Републике Србије*. Београд: Универзитет у Београду Факултет безбедности
- Дулић, Д. 2007. *Мировне и хуманитарне операције*. Београд: Универзитет у Београду Факултет безбедности
- Ђорђевић, Б., Тсукимура, Т., Лађевац, И. 2016. *Globalized world: advantage or disadvantage, The review of international affairs*. Београд: Институт за међународну политику и привреду
- Закон о Војсци Србије. *Сл. гласник РС*, бр. 116/2007, 88/2009, 101/2010 - др. закон, 10/2015, 88/2015 - одлука УС, 36/2018 и 94/2019
- Закон о одбрани. *Сл. гласник РС*, бр. 116/2007, 88/2009, 88/2009 - др. закон, 104/2009 - др. закон, 10/2015 и 36/2018
- Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије. *Сл. гласник РС*, бр. 88 од 28. октобра 2009, 36 од 10. маја 2018
- Одлука о усвајању Годишњег плана употребе Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама у 2018. години. *Сл. гласник РС*, бр. 31/2018
- Радончић, Х. 2008. *Војска Србије у мировним операцијама Уједињених нација*. Београд: Задужбина Андрејевић
- Роквић, В. 2017. *Системи одбране*. Београд: Универзитет у Београду Факултет безбедности
- Савић, С. 1999. *Савремене војне операције*. Београд: ВИЗ
- „Средњорочни план Министарства одбране за период од 2021. до 2023. године“. 2021. Београд: Министарство одбране Сектор за политику одбране - Управа за стратегијско планирање. Број 13-20, 05.03.2021.

Стратегија националне безбедности Републике Србије. *Сл. гласник РС*, бр. 94/2019

Стратегија одбране Републике Србије. *Сл. гласник РС*, бр. 94/2019

Устав Републике Србије. *Сл. гласник РС*, бр. 98/2006

Đorđević, Branislav, Zoran Jeftić, 2016. "The State of Security of Today s World After 70 Years of the United Nations". *Војно дело*, 4/2016, pp.19-35.

Goulding, M. 1993. *The Evolution of UN Peacekeeping*. London: Oxford delivered,

Fortna, V. 2004. *Peacetime, Cease-Fire Agreements and the Durability of Peace*. Princeton University Press.

NORDCAPS (Нордијски договор за војну подршку миру). 2007. *Операције подршке миру, тактички приручник*, том 1, Каринан

Srećko Kuzmanović*

Military Academy, University of Defence Belgrade

Goran Mandić**

Faculty of Security Studies, Belgrade

PARTICIPATION OF SERBIAN ARMY MEMBERS IN MULTINATIONAL OPERATIONS

Resume

Multinational operations (MnOp) are activities undertaken within the collective security and collective defense systems, in accordance with international law and ratified international treaties. Any such operation is a complex process in which military forces, as a direct exponent of their governments' policies, have an important, but not the decisive role. Sustainability of MnOp implies the necessity of the existence of a multinational structure of military forces, which in the long run builds the reputation of neutral and impartial forces. Multinational operations are conducted with the participation of several countries, under the auspices of some of the international organizations with the aim of supporting peace, preventing humanitarian disasters and carrying out joint defense operations. Engaging more NGOs in the area of performing an MnOp is a form of adaptation of the United Nations to the new conditions, ensuring minimal control and maximum coordination of the efforts of all participants, with efficient use of limited available resources. The research of the author of this paper on the values and participation of members of the Serbian Army in MnOp was conducted in 2011, with the aim of determining the connection between the mentioned terms. The pilot research was conducted on a sample of 119 and then a representative sample of 1477 members of the Serbian Army using the "MSM-2007" Questionnaire of the MoD Institute for Strategic Research. Among other questions, the respondents were obliged to answer the question number eight, "Are you ready to participate in MnOp ". They were required to write down the offered reasons for and against their participation in MnOp in the order of importance, which identified the respondents' most important motivation reasons to choose or not to choose to participate in any such mission.

* srecko.kuzmanovic@gmail.com

** goran.mandic@fb.bg.ac.rs

Keywords: multinational operations, peace operations, collective security system, research, reasons for participation in multinational operations

* Овај рад је примљен 05. априла 2021. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 10. маја 2021. године.